

Загальнолюдське значення поезії Т. Шевченка в тому, що вона самому українському народові дала розуміння його долі, потреб і завдань перед обличчям майбутнього, давши йому недвозначний дороговказ у напрямку боротьби за остаточне визволення від московського поневолювача.

Поезія Тараса Шевченка давно стала нетлінною і важливою частиною духовного ества українського народу. Шевченко для нас – це не тільки те, що вивчають, а й те, чим живуть, з чого черпають сили й надії. А те, що його досі світ знає менше, ніж інших великих поетів, пояснюється тим, що й саму Україну, яка тепер виборсується з руїн російської комуністичної імперії, світ теж тільки почав пізнавати.

1. Бондар М. Образ України в поезії Т.Г. Шевченка / М. Бондар // Вісник АН України. – 1993. – №6. – С. 56–60.
2. Дзюба І.М. У всякого своя доля: Літ.-критичний нарис / І. Дзюба. – К., 1989. – 261 с.
3. Жмуріна О.І. Образ Батьківщини у творчості Т. Шевченка і О. Пушкіна / О. Жмуріна // Т. Шевченко і загальнолюдські ідеали. Тези доповідей та повідомлень на обласній міжвузівській науково-теретичній конференції, присвяченій 175-річчю від дня народження, що відбулася 19-21 квітня 1989 р. – м. Одеса. – 1989. – С. 55–56.
4. Павлів І. Великий льох І поема- містерія Тараса Шевченка / І. Павлів // Слово і час. – 1991. – №1. – С. 25–35.
5. Чамата Н.П. Розрита могила / Н. Чамата // Слово і час. – 1991. – №3. – С. 8–15.
6. Шевченко Т.Г. Повне зібрання творів: у 12 томах / Т. Шевченко. – К., 1989. – Т. 1-2. – 365 с.

АРХЕТИПОВІ ОБРАЗИ В ТВОРАХ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

БРИГАДИР М.Б. (м. Тернопіль)

Copyright © 2014

УДК 334.73

Ковітальні психічні особливості етносу є своєрідним синтезом живих людських істот, котрі його утворюють, і предків, які його історично створювали. Про це пише Г. Лебон: “Життя будь-якого народу і всі прояви його цивілізації становлять просте відображення його душі, унааявлені знаки невидимої, але дуже реальної речі. Зовнішні події утворюють лише спостережувану поверхню прихованої тканини, що визначена ними. Ні випадок, ні зовнішні обставини, ні особливо політичні інститути не відіграють головної ролі в історії народу. Глибокі відмінності, що існують між психічним складом різних народів, призводять до того, що вони діють, думають і відчують зовсім по-різному” [1].

Особисте несвідоме у З. Фрейда є результатом життя індивіда, а колективне несвідоме К. Юнга – результатом життя людського роду. Емпіричним підґрунтям для ідей “колективного несвідомого” стала подібність між міфологічними мотивами давнини, образами сновидінь у нормальних людей та фантазіями психічно хворих. Ці схеми образів К. Юнг і назвав архетипами [див. 2]. Архетип – це, по-перше, психічне співвідношення інстинктів; по-друге, результат спонтанного породження нейродинамічними структурами мозку образів, незмінних для усіх часів і народів; по-третє, чистий формоутворювальний елемент сприймання, що зумовлює саму його можливість. У різноманітних проявах архетипів К. Юнг виділяє також і спільне: всі фундаментальні схеми-символи принципово протистоять свідомості, їх неможливо логічно осмислити та адекватно виразити в мові. Єдине, чого може досягти психологічна наука, – це описати архетипи і дати їм певне тлумачення.

Вихідним пунктом духовного життя людини є досвід інтуїтивного бачення архетипів колективного несвідомого, яке суб’єктивується в образах міфології та релігії. Аналізуючи форми взаємодії несвідомо-архетипічних і свідомих компонентів психіки, К. Юнг виділяв дві крайності: 1) розчинення особистісного елемента у стихії колективного несвідомого, характерне для східних релігій; 2) науково-практична експансія європейського “Я”, де пригнічується колективно несвідома сутність психічного життя [див. 2]. Загалом Архетипи оприявнюються в неусвідомлюваних формовиявах, є матеріалом настановлень, домагань, внутрішньої мотивації, афектів. Водночас під їх впливом формується ціннісна система уявлень особистості, що становить психозмістову основу сенсу життя. У підсумку поведінка та вчинки людини

самоспричинюються її ціннісно-мотиваційною сферою, яка походить із глибини архетипічного, національно-ментального.

В творах Тарас Шевченко описує етноментальні організованості архетипічного матеріалу, які притаманні українському народу: України, Матері, Лицаря-козака, Кобзаря, Великого лугу, Матері-Січі, Хортиці-сестри, батька-Дніпра, Слави, Долі, Ворогів. Всі вони наділені певною системою властивостей, що охоплює минулу спадщину, пронизана народною традицією історичного постання українства. Поєднуючи в єдиному просторі творів вектори минулого, сучасного і майбутнього, аналізуючи історичний досвід, власні переживання, національний геній пророкує долю України. Почасти, описуючи невтішні події майбутнього, він дає чіткі настановлення, дотримання і виконання яких може сутнісно покращити майбуття.

Перш за все у творах цього велета національного духу закодовані українське етнічне буття, етнонаціональна культура. Загальний психологічний образ українця передається ним через стрижневі інтегровані символи, які оприявлені його самобутньо відрефлексованими світоглядними матрицями.

Тарас Григорович глибоко пізнав і головне пережив психологічну архітектоніку своєї Батьківщини, трепетно вболіває за її прийдешнє, спираючись у своїх працях на ідею етноцентризму. Всі архетипно актуалізовані психічні образи насичені традиціями та цінностями українського етносу. Особливо яскраво це відображено у творі *“І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнє послання”*: *“ Учітєся, читайте, і чужому научайтєся, й свого не цурайтєся...”* [3, с. 271].

Архетипна матриця української ментальності у віршах Т. Шевченка постає як індивідуалізована частка Творця, яка володіє жіночими рисами родючості, доброти, толерантності, терпіння. Вона випромінює трансцендентну енергію, збагачена духовністю християнської релігії. В ній переважає традиція праці, православних чеснот, совісті, сумління і правди. На жаль, у певні пережиті історичні моменти Україна їх втрачає, ніби присипає свою пильність. З вуст Т. Шевченка звучить заклик, до боротьби за правду, до дії, до відновлення всього українського і, щонайперше, рідного слова.

Національна ментальність формується під впливом соціального середовища, через привласнення народом емоційно навантажених буденністю настановлень, стереотипів, традицій. Вони освоюються також під час опрацювання юним поколінням численних художніх творів, серед яких чільне місце посідає спадщина національного генія Тараса Шевченка. Його поезія, безсумнівно, об’єктивує найважливіші риси нашого етносу, що становить осереддя самобутнього образу національної ментальності як джерела нестримної духовної енергії.

1. Лебон Г. Психология масс / Г. Лебон [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lib.ru/POLITOLOG/LEBON/psihologia.txt>

2. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности / Л. Хьелл, Д. Зиглер – СПб.: Питер, 2003. – 608 с.

3. Шевченко Т.Г. Кобзар / Тарас Григорович Шевченко. – К.: Дніпро, 1980. – 613 с.

АКТУАЛЬНІСТЬ ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА У НОВИХ РЕАЛІЯХ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

БУДА Т.Й. (м. Тернопіль)

Copyright © 2014

УДК 334.73

Т. Шевченко відноситься до тих небагатьох класиків, про яких знають і яких шанують люди в усьому світі. Але особливо близьким його ім’я є для українського народу, оскільки воно стало символом патріотизму, гуманізму, саможертвовної любові до Вітчизни.

Місце Т. Шевченка в українському суспільстві і в українській культурі є особливим. За більшовицьких часів він був офіційним символом радянської України. Нині – національний символ нової, незалежної України. Тоді він подавався у граніті як постать гнівного, похмурого старого нащадка гайдамаків, який кличе до сокири. Сьогодні виробляється новий канонічний образ поета, страдника, пророка, святого.